

Актуальна тема

Actual Subject

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2026.02.003>

Маруняк Є. О.¹

0000-0002-6743-6883

Хайланд Ш.²

0000-0002-3264-8018

Айлікова Г. В.³

0000-0002-2022-2837

Арндт С.²

0009-0009-8523-1521

Залюбовська О. В.⁴

0000-0003-4195-9114

Криштоп Т. В.⁵

Лісовський С. А.¹

0000-0002-0435-6405

Палеха Ю. М.³

0000-0001-5339-7943

Пересадько В. А.⁴

0000-0002-2439-2788

Фаріон Ю. М.¹

0000-0001-8385-5394

Чехній В. М.¹

0000-0003-1430-9175

¹ Інститут географії НАН України, Київ

² Берлінський технічний університет, Берлін

³ Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

⁴ Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків

⁵ ТОВ «Український науково-проектний інститут цивільного будівництва», Софіївська Борщагівка

Ландшафтне і просторове планування в Україні: перцепція та впровадження

УДК 911.3:502/504.05:711.4:712:378(477)(100)(045)

Стаття присвячена аналізу стану й перспектив упровадження ландшафтного планування та стратегічної екологічної оцінки в Україні. Розглядається актуальність екологізації планувального процесу в контексті європейської інтеграції та стратегії European Green Deal (Європейська Зелена Угода). У статті зазначено: незважаючи на створення необхідної законодавчої бази після 2014 р., практична реалізація екологічних принципів стикається з суттєвими бар'єрами. Основними методами дослідження стали SWOT-аналіз (метод стратегічного планування) та анкетування двох цільових груп: експертів-планувальників і студентів профільних спеціальностей.

Результати опитування фахівців підтвердили одностайну підтримку інтеграції екологічної складової, хоча її реальний рівень у документації оцінюється як переважно низький. За ключові перешкоди автори мають гострий дефіцит кваліфікованих кадрів, обмежені фінансові ресурси територіальних громад і брак актуальних моніторингових даних. Аналізування довело, що екологічні аспекти краще інтегровані на регіональному рівні, проте на місцевому вони часто сприймаються як формальність. Опитування студентів засвідчило їхню загальну обізнаність із концепцією сталого розвитку, втім виявило прогалини щодо розуміння конкретних процедур екологічного оцінювання. Респонденти вбачають у фаховій освіті з екологічного планування важливий інструмент для повоєнної відбудови та вступу України до ЄС (Європейського Союзу). Автори наголошують на терміновому оновленні навчальних програм для архітекторів, екологів та географів. Надалі пропонується запровадити самостійну міждисциплінарну програму «Екологічне планування», яка, відповідно до європейських стандартів, сприятиме успішній трансформації планувальної системи України.

Ключові слова: ландшафтне планування, просторове планування, стратегічна екологічна оцінка, освітні програми, Україна.

Цитування:

Маруняк Є. О., Хайланд Ш., Айлікова Г. В., Арндт С., Залюбовська О. В., Криштоп Т. В., Лісовський С. А., Палеха Ю. М., Пересадько В. А., Фаріон Ю. М., Чехній В. М. (2026). Ландшафтне і просторове планування в Україні: перцепція та впровадження. *Український географічний журнал*. (2), 3–12. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2026.02.003>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026.

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Актуальність теми дослідження

Вирішення екологічних проблем є дедалі важливішим для захисту основ принаймні гідного людського життя. Про це волають критичні події, як-от: втрата біорізноманіття, зміна клімату та її наслідки або перевищення планетарних меж загалом. Головно йдеться про Україну, яка потерпає через катастрофічні наслідки російських військових атак, що відбивається і на довкіллі. Тож необхідна інформація — на якому етапі внесення екологічних питань до просторового планування є наразі Україна. Саме тому ця стаття спрямована на розв'язання цього питання.

Екологічний складник уже давно багато важить у просторовому плануванні країн Європейського Союзу (ЄС), а водночас і передбачає впровадження природних рішень для боротьби зі зміною клімату та деградацією навколишнього середовища.

Територіальний порядок денний 2030 р. [1] однією з цілей визначає Green Europe (Зелену Європу), пріоритети якої «підкреслюють територіальний вимір та внесок просторового планування у досягнення загальних політичних пріоритетів, таких як Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй, Конвенція про біологічне різноманіття, Європейський зелений курс, Паризька угода, Стратегія ЄС у сфері біорізноманіття до 2030 р., Європейська конвенція про ландшафти та Стратегія ЄС у сфері лісового господарства». Також наголошується на важливості переходу на циркулярну економіку, на екосистемному підході. Європейська Зелена Угода визнається важливою ланкою, що сприяє синергії цілей Територіального порядку, інших стратегій та політик ЄС, є в межах орієнтирів територіальної згуртованості й підходу, сфокусованому на місцевість. Треба також згадати про внесок в імплементацію екологічної політики Директиви 2001/42/ЄС [2] про оцінку впливу певних планів і програм на довкілля, Директиви 2011/92/ЄС [3] про оцінку впливу певних державних та приватних проектів на довкілля, Директиви Європейського Парламенту та Ради 2014/89/ЄС про встановлення рамок для морського просторового планування [4], Регламент (ЄС) 2024/1991 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2024 року про відновлення природи та внесення змін до Регламенту (ЄС) 2022/869 [5]. Також варто згадати про активну інтеграцію питань стосовно зміни клімату, збе-

реження зелених зон, відновлюваної енергії до міських стратегій та планів, зокрема, й рефлексуючи на оновлену Лейпцігську хартію сталого європейського міста, що визначає зелене місто як один із трьох ключових вимірів розвитку [6].

Екологізація планувального процесу в Україні розпочалася згодом і набула виразних рис у контексті євроінтеграції після 2014 р. Було ухвалено декілька стратегій екологічної політики, Закони «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Про оцінку впливів на довкілля», а, відповідно до Директив ЄС, що зазначені вище, підготовлено проект Стратегії збереження біологічного різноманіття України на період до 2035 р. Також удосконалено містобудівну документацію, вперше на законодавчому рівні був сформульований термін «ландшафтне планування». Цей вид робіт став обов'язковим під час розроблення комплексних планів просторового розвитку територіальний громад — містобудівної документації на місцевому рівні. Впровадженню ландшафтного планування значною мірою сприяли роботи, здійснені в межах німецько-українських проектів, починаючи від 2010 р. Було адаптовано німецьку методологію ландшафтного планування в Україні на рівні громад, районів та областей, обґрунтовано механізми інтеграції настанов ландшафтного плану до містобудівної документації на регіональному та місцевому рівнях [7–9].

Водночас безпосереднє опрацювання планів засвідчило суттєві прогалини у професійному забезпеченні планувального процесу, адже необхідні не лише володіння методологією та ІС-технологіями, а й знання для здійснення просторового аналізу інформації стосовно екологічного стану компонентів природи та їхньої чутливості до антропогенного впливу, для визначення релевантних цілей та заходів. Недостатнім є усвідомлення суспільством значущості ландшафтного планування, а частково — і планування просторового, що часто сприймається лише як формальне зобов'язання. Тож важливим є визначення особливостей сприйняття ландшафтного планування в українському суспільстві, а також освітніх пріоритетів, які би сприяли швидкій інтеграції екологічних принципів у практику планування.

Стан вивчення питання, основні праці

Коріння «ландшафтного планування» (ЛП) нерозривно пов'язане з німецькою плануваль-

ною теорією та практикою, але нині воно стало інструментом просторового планування, що спрямований на досягнення цілей сталого розвитку, вже у кількох європейських країнах. А в деяких державах порушуються певні питання, наприклад, щодо зеленої інфраструктури. За своїм змістом ЛПП суттєво корелює з вимогами Європейської ландшафтної конвенції, зокрема щодо ландшафтної політики: «<...> визначення компетентними державними органами загальних принципів, стратегій та керівних положень, що дозволяють вживати конкретні заходи, спрямовані на охорону, управління та планування ландшафтів» [10] та ландшафтне планування: «<...> рішучі, спрямовані на майбутнє дії з метою поліпшення, відновлення або створення ландшафтів» [11]. Класичне розуміння ЛПП (його трактування у цій статті) є глибшим за роз'яснення Конвенції, оскільки йдеться не лише про ландшафтне планування, як визначено в Конвенції, але й про усвідомлення «охорони ландшафтів» та «управління ландшафтами». До того ж впроваджується «ключовий інструмент планування, спрямований на збереження природи і керування ландшафтом» [12]. В Україні ЛПП — це сукупність методичних інструментів і процедур для побудови просторової організації діяльності суспільства в конкретних ландшафтах, що має уможливлювати стале природо-користування і збереження основних функцій цих ландшафтів як системи підтримки життя [13, с. 140].

Огляд основних напрямів, за якими нині розвивається ЛПП, був би окремим розділом монографії, зважаючи на особливості його застосування в різних країнах, еволюцію методології тощо. Під час нинішніх досліджень і практик цей інструмент у багатьох країнах дедалі частіше мають за складник екологічного планування. Тематика ЛПП також інтенсивно інтегрується через інші концепти, що впливають на формування територіальної політики ЄС, зосібна стосовно зміни клімату, екосистемних послуг і сталого розвитку загалом.

Українські методичні розробки в галузі ЛПП почалися понад десятиліття тому. Вагомим є досвід Німеччини, що репрезентований низкою ключових праць [14–17]. А в деяких монографіях і статтях, зазначених вище, зважаючи на український досвід, вміщено відповідні міркування-рефлексії.

Про ставлення суспільства до екологічних питань, зокрема ландшафту, періодично йдеться в наукових дописах: це, зокрема, і ефективне залучення громадськості до планування та управління ландшафтами [18], і формування прив'язаності до місця через сприйняття ландшафту [19], і виховання проєкологічної поведінки через перцепцію окремих ландшафтів [20], і відмінності стосовно ставлення до ландшафту різних соціальних груп [21–22], а також аналіз і розроблення необхідних інструментів участі [23–24].

Стають актуальними також дослідження, присвячені освітнім компетентностям, навчальним програмам щодо окремих складових екологічного планування, серед яких і ландшафтне, та сталого розвитку [25–27], а також формуванню екологічно свідомої поведінки [21, 28].

Мета дослідження

Метою дослідження є аналіз можливостей і бар'єрів на шляху впровадження в Україні ландшафтного планування та екологічних оцінок, визначення особливостей сприйняття цих інструментів та екологічного складника представниками українського суспільства.

Методи дослідження

Крім загальнонаукових і конкретно-наукових методів, у розвідці головно акцентується на анкетуванні, вибірці якого були орієнтовані на декілька цільових груп. Перша група — експерти, які довгочасно працюють у галузі просторового планування та/або екологічного оцінювання. Вибірка респондентів становила 32 особи, зокрема: представники державних і місцевих органів влади, вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ, державних і приватних підприємств, неурядових і міжнародних організацій. Дві третини опитаних — жінки, а розподіл за віком був досить рівномірним, охопивши осіб від 21 до 75 років. Експерти прагнули виявити рівень інтегрованості екологічного складника у планувальний процес, а також бар'єри на шляху до успішної імплементації. Друга група була представлена студентами провідних українських закладів, які навчаються за спеціальностями щодо просторового планування, географії, екології; отримано відповіді 73 осіб. Понад третина опитаних навчалися за програмами «Географія» та «Науки про Землю», приблизно ще

Таблиця 1. **SWOT-аналіз процесу імплементації ландшафтного планування та екологічного оцінювання в Україні**

Сильні сторони	Слабкі сторони
- Наявна методологія популярна в країнах ЄС, а нині адаптована до умов України - Законодавство на місцевому рівні містить необхідний розділ — «ландшафтний план» - Нинішні ландшафтні плани розроблені в межах міжнародних проєктів для модельних громад, зважаючи на німецькі та деякі загальноєвропейські стандарти - Ландшафтне планування частково інтегрується в різні галузеві політики	- Брак кваліфікованих кадрів, які можуть бути залучені для розроблення ландшафтних планів і підготування звітів CEO - Низький рівень фінансової спроможності територіальних громад - Недостатньо висока екологічна свідомість місцевого населення - Брак регулювання засад ландшафтного планування на регіональному та національному рівнях - Обмеження обумовлені нестачею даних
Можливості	Ризики
- Підтримка європейської інтеграції України в галузі екологічної політики та планування - Забезпечення вищої якості навколишнього природного середовища та протидія глобальним викликам - Формування засад для повоєнного відновлення територій, постраждалих унаслідок воєнних дій - Позитивні соціальні впливи - Зростання прозорості планувальних процедур	- Обмежені можливості реалізації інструменту ландшафтного планування в умовах російської агресії та її посилення - Зміни законодавства щодо нівелювання екологічних засад планування - Подальше зниження рівня фінансової спроможності територіальних громад і пріоритезація безпекових інвестицій - Занепад системи моніторингу навколишнього середовища, зростання дефіциту даних

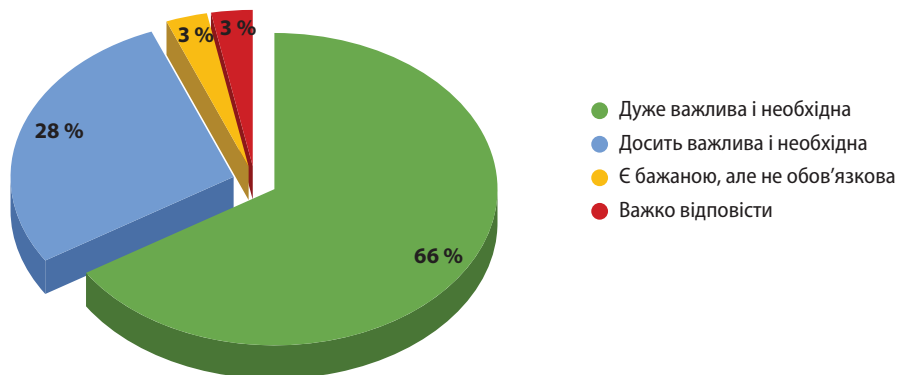

Рис 1. Експертне бачення щодо потреби інтеграції екологічного складника у просторове планування в Україні.

третина — «Архітектура та містобудування». Метою залучення були: індикація рівня обізнаності з ключовими концептами в галузі екології та сталого розвитку, а також необхідність удосконалення відповідних освітніх програм. Також застосовано SWOT-аналіз для виявлення сильних і слабких сторін процесу імплементації ландшафтного планування та екологічного оцінювання в Україні задля комплексного уявлення про його стан і перспективи.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням наукових результатів

Основні засади просторового планування, а юридичною мовою — містобудівної діяльності,

сформовані досить давно і мають багато сильних сторін. Проте є й прогалини — насамперед щодо регулювання окремих процедур, екологічних і соціальних аспектів, відповідно до орієнтирів європейського законодавства, моніторингу планів. Імплементація ландшафтного планування та екологічного оцінювання в Україні — досить повільний процес із обмеженням зовнішніх і внутрішніх чинників, що потребує підтримки надалі. Докладніше аналіз ситуації запропоновано в **табл. 1**.

У цьому контексті важливо докладніше деталізувати слабкі сторони, серед яких пріоритетним є розв'язання питання з приводу фахівців, здатних розробити якісний ландшафтний план, підготувати звіт щодо стратегічної екологічної

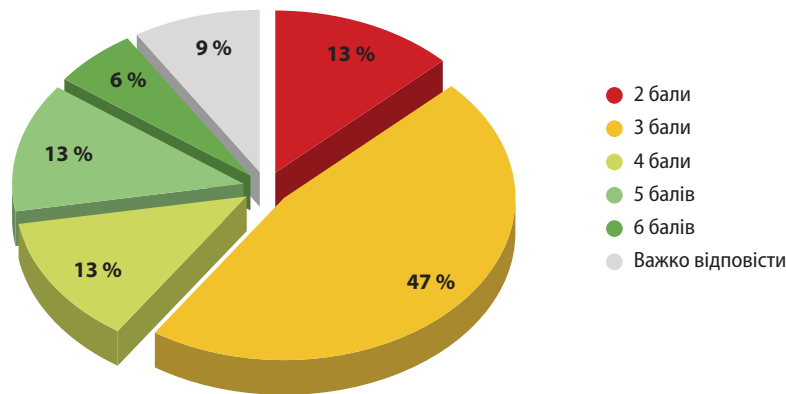

Рис. 2. Ступінь інтеграції екологічного складника у просторове планування в Україні (на думку експертів)

оцінки, опрацьовувати дані стосовно компоненти навколишнього середовища. Отже, подаємо результати опитувань, проведених в експертному та студентському середовищах, особливості вибірки за якими висвітлені вище.

Загальне бачення **експертів** щодо важливості інтеграції екологічного складника у просторове планування показано на **рис. 1**.

Очевидною є майже однастайність думок (94 %), за умов якої потреба інтеграції безсумнівна. Ось одне з ґрунтовних пояснень важливості екологічного складника: «Така інтеграція дозволить вести стратегічну та планову діяльність щодо освоєння територіальних ресурсів, із максимальним збереженням біорізноманіття, уникнення екологічних катастроф, що в цілому буде сприяти економічному зростанню регіонів та територіальних громад і підвищенню рівня комфорту проживання для людей» (жінка, 30 р.). Також зазначається потреба щодо реалізації принципів сталого розвитку України як запорука її інтеграції в європейський планувальний простір, підвищення привабливості міст, запобігання екологічним катастрофам, забезпечення відбудови країни.

Усвідомлення суті екологічного складника також не має радикальних відмін серед опитаних, але іноді є вужчим й обмежується запровадженням містобудівних обмежень або формуванням зелених зон.

Виразнішим є розподіл думок щодо нинішнього ступеня інтеграції екологічного складника, який оцінювався експертами за семибальною шкалою (де один бал свідчив про її відсутність, а сім — про повну інтеграцію) (**рис. 2**).

Тож у структурі оцінок переважають дво- та трибальні, що разом становлять 59 % відповідей,

на відміну від п'яти- та шестибальних оцінок (19 %), зі значною частиною невизначених (9 %). Серед чинників низької інтегрованості зазначаються такі: недостатня врегульованість, формалізація процесів, брак обізнаності, а також нестача фахівців, що особливо дається взнаки у невеликих сільських радах. У певних компонентах планування (нормативно-правове забезпечення, наявність відповідних методик, реалізація в конкретних документах із просторового планування та у практичній діяльності) найвищі оцінки одержало саме нормативно-правове забезпечення, а найнижчі — практична діяльність, що свідчить про несформованість надійного ланцюга для розроблення якісної планувальної документації, надалі методичний складник потребує уточнення або роз'яснення. На слушну думку фахівця, «методики для оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки розроблені, проте їх застосування часто обмежене через недостатність ресурсів та кваліфікованих спеціалістів. Також бракує конкретних методичних рекомендацій для інтеграції екологічних аспектів у різні типи просторових планів» (чоловік, 21 р.).

Щодо рівнів планування: за сумою балів найефективнішим є процес інтеграції в обласній документації, найгіршим — у місцевих планах. Таж, за словами експертів, проблеми є всюди, зокрема «на обласному рівні планування включає екологічні аспекти, але з великими відмінностями між областями. Деякі області демонструють успіхи в інтеграції екологічних складових, тоді як інші мають значні прогалини. Реалізація екологічних стратегій часто стикається з проблемами через обмеженість ресурсів та слабку координацію» (чоловік, 21 р.), натомість «на рівні

територіальних громад необхідна підтримка у підвищенні спроможності місцевих органів влади та залучення громад до екологічного планування» (чоловік, 24 р.).

Цікавими є оцінки й міркування щодо рівня фахової підготовки як нинішніх працівників, так і майбутніх планувальників. Отже, щодо екологічного складника в освітніх (освітньо-професійних) програмах: близько 20 % опитаних вважали її інтеграцію недостатньою, по 25 % оцінили на 4 та 5 балів, а приблизно 19 % не змогли визначитися з відповіддю. Рівень володіння екологічними знаннями серед діючих фахівців у галузі просторового планування доволі низький — на 1–3 бали оцінили 28 % респондентів, високий — на 5–7 балів — 34 %, але понад 28 — невизначені. Тож пояснення свідчать про брак комплексних, глибоких знань, особливо у фахівців з містобудування. Рівень базових знань вважається непоганим, проте часто є неповним або неактуалізованим. Але є й винятки, що нерідко зумовлені особистою вмотивованістю та самоосвітою. Ситуацію добре ілюструє такий експертний коментар: «На жаль, багато фахівців в галузі просторового планування в Україні можуть не мати достатньої експертизи щодо врахування екологічної складової. Це може бути пов'язано зі знанням застарілих методик, недостатнім розумінням важливості екологічних аспектів або недостатньою практичною підготовкою у цій сфері. Однак деякі фахівці можуть мати глибокі знання та досвід у врахуванні екологічних аспектів у просторовому плануванні, особливо ті, які спеціалізуються на сталому розвитку, охороні навколишнього середовища або екологічному дизайні» (жінка, 20 р.).

Лакуни у системі вищої освіти загалом і зокрема в освітніх програмах експерти мають за основні перешкоди на шляху ширшого впровадження екологічного складника у процес просторового планування в Україні. Тож понад 60 % відповіли «безумовно, так» і «скоріше так», трохи більше за 20 % — «скоріше ні» та «безумовно, ні», а близько 19 % — не визначилися.

Щодо впливу війни в Україні на успішність інтеграції екологічного складника думки дещо розійшлися. З одного боку, респонденти наголошують на бар'єрах, наприклад: «Повномасштабна війна та воєнний стан в Україні ускладнюють інтеграцію екологічної складової

у просторове планування через порушення екологічної стабільності, втрату ресурсів, експертизи та ресурсів, а також перспективи розвитку» (жінка, 20 р.). З іншого боку, визнають, що для подолання наслідків війни (відновлення територій та оцінювання збитків) буде конче потрібно застосовувати екологічні підходи. Узагальнювальним є міркування про те, що «повномасштабна війна та воєнний стан в Україні мають і матимуть значний вплив на інтеграцію екологічної складової у просторове планування. Цей вплив може бути як негативним, так і позитивним, залежно від розвитку подій та пріоритетів державної політики» (чоловік, 54 р.).

Загалом експерти визнають важливість екологічного складника у просторовому плануванні та мають більш-менш уніфіковане розуміння комплексу екологічних чинників. Наразі є недостатньою інтеграція екологічного складника. Крім того, суттєвою є диференціація ступеня інтеграції за типом документації та рівнями, формалізація і брак фахівців залишаються визначальними проблемами. Війна, безумовно, детермінує впровадження екологічного складника у планувальний процес, а також обмежує розроблення планувальної документації загалом. Водночас це можливості оновленого планувального підходу. Безпека, координація, відновлення територій та інфраструктури визначають планувальний процес у контексті війни.

Опитування студентів та здобувачів післядипломної освіти дозволило виявити достатній рівень обізнаності щодо рамкових концептів екологічного планування. Зокрема лише 3 % опитаних зовсім не обізнані з поняттям сталого розвитку, а 19 % не мають про нього чіткого уявлення. Водночас понад 40 % поверхово знайомі зі змістом поняття, а близько 38 % — добре розуміються. Джерелами матеріалів є переважно спеціалізовані курси та засоби масової інформації.

Дещо нижчою є обізнаність із ландшафтним плануванням: близько 8 % вперше чують про нього та приблизно 9 % добре володіють інформацією. Багато тих, хто знається на цьому побіжно — 61 %, а понад 23 % лише чули про такий термін. Серед джерел інформації переважають спеціалізовані курси та наукові публікації. Більшість уявляють його як сукупність методичних

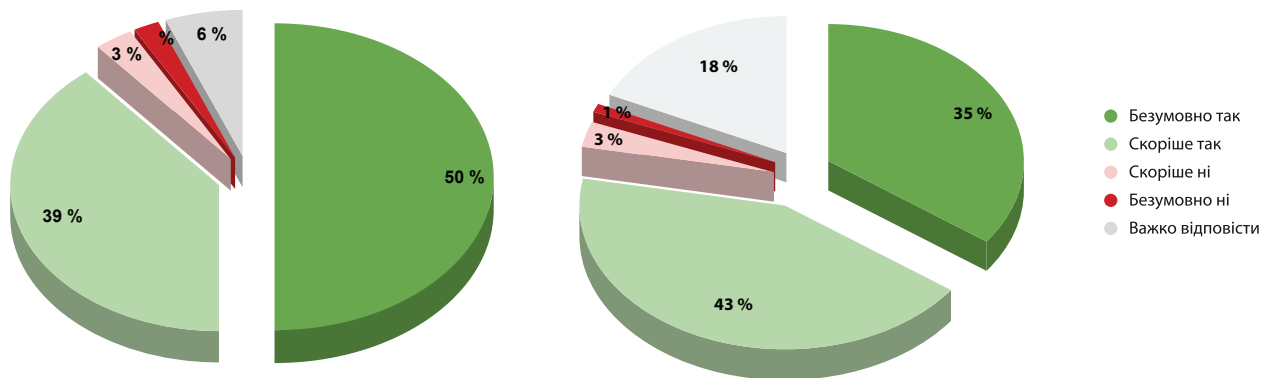

Рис. 3. Значущість освіти за спеціальністю «ландшафтне (екологічне) планування» і практичне її впровадження в Україні, що є важливим для:
а) відновлення країни за воєнного та повоєнного часів;
б) вступу України до Європейського Союзу.

інструментів і процедур, що використовуються для планування територій на засадах сталого розвитку, зі збереженням основних функцій ландшафтів.

Кращою є обізнаність із поняттям та змістом процедури стратегічного екологічного оцінювання. Понад 23 % опитаних не відомо про неї нічого, і лише близько 22 % обізнані добре. Проте разом 55 % знають про існування поняття або частково обізнані.

Респонденти досить добре орієнтуються в переліку наявних дисциплін, переважно дотичних до ландшафтного (екологічного) планування, здебільшого називаючи ландшафтознавство, землезнавство, ландшафтну або прикладну екологію, ландшафтно-екологічні дослідження, просторове планування для сталого розвитку і власне ландшафтне планування. А втім, перелік цих дисциплін не є широким, як і список пропозицій стосовно його розширення — доказ певного браку інформації про такі можливості.

Цілком надійним є погляд на можливості працевлаштування у галузі освіти за спеціальністю «ландшафтне (екологічне) планування» — понад 60 % відповідей «безумовно, так» і «скоріше так». Але чималою є невизначеність — 19 %, а також недовіра — понад 20 % — «скоріше ні» та «безумовно, ні».

Високим є рівень сподівань на користь освіти за спеціальністю «ландшафтне (екологічне) пла-

нування» для повоєнного відновлення та екологічної освіти (рис. 3).

Отже, обізнаність із поняттям ЛП є досить високою, хоча чіткого розуміння цього поняття ще не сформовано. У наявних навчальних програмах студенти можуть виявити елементи, що прямо чи опосередковано пов'язані з таким плануванням, та усвідомити необхідність їхньої екологізації. Важливим є осмислення екологічного складника в контекстах подолання наслідків війни та європейської інтеграції. Недоліки, виявлені під час опитування — певний скепсис щодо користі спеціальності «ландшафтне (екологічне) планування» на ринку праці, а також невизначеність стосовно можливостей розширення знань, дисциплін, що викладаються за кордоном, зокрема в ЄС. Така «контентна» непевність опосередковано фіксується і на ґрунті опитувань після тематичних гостьових лекцій, де відповіді свідчать про загальну зацікавленість, підтримку «зеленої тематики», але водночас демонструють брак конкретних прагнень і предмета інтересу¹.

Отже, і особливості процесу імплементації екологічного складника у просторове планування в Україні, і його перцепція в експертному середовищі, і рівень обізнаності студентської молоді доводять неабияку актуальність вдосконалення освітньо-професійних програм. Вони можуть бути розширені, зважаючи на досвід і підходи країн ЄС, де успішно впроваджують

¹ Професор Ш. Хайланд, онлайн-лекції для студентів КНУБА та ХНУ. Landscape Planning (24/10/2024), The modern human-nature relationship. Historical roots, anthropologic conditions, and the role of Environmental Planning (24/03/2025), Eco-system Services and Green Infrastructure (22/10/2025).

екологічне планування та готують відповідних фахівців, а також враховуючи практичний досвід і методики, наявних в Україні, та виклики, що виникають унаслідок війни. Перелік спеціальностей не варто обмежувати, а серед ключових треба розглядати такі: 101 «Екологія», 103 «Науки про Землю», 106 «Географія», 191 «Архітектура і містобудування», 192 «Будівництво та цивільна інженерія»². За своїм змістом значна кількість програм у межах зазначених спеціальностей узгоджується з контекстом екології та планування. Проте необхідний докладніший аналіз, пошук кореляцій зі згаданими вище орієнтирами, пріоритезація окремих дисциплін, що багато важать в екологізації суспільства та планувального процесу. Різними можуть бути і цілі підготовки: від найпростішої — ознайомлення здобувачів освіти із змістом екологічного планування, його основними інструментами, процедурами, перевагами — до навчання та навичок для виконання певних етапів робіт, комплексного виконання певного виду робіт з екологічного планування.

Крім того, згодом в Україні може бути презентована і самостійна освітньо-професійна програма з екологічного планування. За нею інтегруватимуться розробки, здійснені з різного фаху, тож вона зреалізується в одному або кількох університетах, що виявлятимуть зацікавленість. Ця програма мала би об'єднати знання у галузі екології та сталого розвитку (зважаючи на здобутки у царині географії, наук про Землю, біологічних наук), просторового планування та містобудування, а також поглиблені навички використання ГІС (геоінформаційної системи) та ДЗЗ (дистанційного зондування Землі).

Висновки

Дослідження було присвячено розв'язанню таких питань: рівень успішності впровадження ландшафтного планування та стратегічного екологічного оцінювання в Україні, виявлення прогалин і бар'єрів, що виникають під час імплементації, та визначення напрямів їхнього подолання. Ці інструменти ефективно діють у країнах ЄС і є запорукою високої якості довкілля, забезпечення сталого розвитку територій. Визначено, що одним із ключових чинників, які гальмують екологізацію просторового планування в Україні, є брак кваліфікованих кадрів у галузі просторового планування, що особливо критично на місцевому рівні. Це підтверджують експерти, тож через результати їхнього опитування виникла потреба в інтеграції екологічних настанов у містобудівну документацію, що обмежується нестачею різних ресурсів, зокрема й кадрових, браком відповідних знань і навичок, недосконалістю окремих освітніх програм, застосуванням застарілих методичних підходів. Опосередковано ці міркування відбиваються і у відповідях студентів. Водночас обидві групи респондентів схилиються до думки, що ландшафтне (і ширше — екологічне) планування має бути актуальним задля подолання наслідків війни в Україні.

Розв'язання зазначеної проблеми полягає у вдосконаленні наявних освітньо-професійних програм, а надалі — у впровадженні самостійної програми «Екологічне планування». Процес уже розпочато в провідних ЗВО (закладах вищої освіти) України, він — органічна частина європейської інтеграції в освіту, в галузь охорони довкілля та просторового планування.

Література [References]

1. *The Territorial Agenda 2030*. URL: <https://territorialagenda.eu/>
2. European Parliament, & Council of the European Union. (2001). *Directive 2001/42/EC of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj/eng>
3. European Parliament, & Council of the European Union. (2011). *Directive 2011/92/EU of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (codification) Text with EEA relevance*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj/eng>
4. European Parliament, & Council of the European Union. (2014). *Directive 2014/89/EU of 23 July 2014 establishing a framework for maritime spatial planning*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/89/oj/eng>

² Відповідно до оновленого Переліку галузей знань і спеціальностей (Постанова КМУ № 1021 від 30 серпня 2024 р.): Е2 Екологія, Е4 Науки про Землю, С6 Географія та регіональні студії, Г17 Архітектура та містобудування, Г19 Будівництво та цивільна інженерія.

5. European Parliament, & Council of the European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869. (Text with EEA relevance)* URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1991&qid=1722240349976>
6. *New Leipzig Charter: The transformative power of cities for the common good*. URL: https://urbact.eu/sites/default/files/2023-05/new_leipzig_charter_final.pdf
7. Rudenko, L. (Ed.) (2020). *Integration of the environmental component into community spatial plans (methodological guidelines)*. Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine. [In Ukrainian]. [Руденко, Л. (Ред.) (2020). *Інтеграція екологічної складової в просторові плани громад (методичні настанови)*. Інститут географії НАН України.]
8. Rudenko, L. G., Marunyak, Eu. O., & Golubtsov, O. G. et al. (2014). *Landscape Planning in Ukraine*. (L. G. Rudenko, Ed.). Abstract. [In Ukrainian]. [Руденко, Л. Г., Маруняк, Є. О., & Голубцов, О. Г. та ін. (2014). *Ландшафтне планування в Україні*. (Л. Г. Руденко, Ред.). Реферат.]
9. Rudenko, L. G., Marunyak, Eu. O., Palekha, Yu. M., Golubtsov, O. G., & Hyland, Sh. et al. (2020). Methodology for integrating the environmental component of development into spatial planning of Ukraine (regional level). Integration of the environmental component into spatial plans of communities (methodological guidelines). (L. G. Rudenko, Ed.). Institute of Geography of the NAS of Ukraine. [In Ukrainian]. [Руденко, Л. Г., Маруняк, Є. О., Палеха, Ю. М., Голубцов, О. Г., & Хайланд, Ш. та ін. (2020). *Методика інтеграції екологічної складової розвитку у просторове планування України (регіональний рівень). Інтеграція екологічної складової в просторові плани громад (методичні настанови)*. (Л. Г. Руденко, Ред.). Інститут географії НАН України.]
10. Council of Europe Landscape Convention (ETS No. 176) URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/-/council-of-europe-european-landscape-convention-ets-no-176-translations>
11. Council of Europe Landscape Convention (ETS No. 176) URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/-/council-of-europe-european-landscape-convention-ets-no-176-translations>
12. BfN-AS Leipzig field office. (2002). *Landscape planning for sustainable municipal development*. German Federal Agency for Nature Conservation.
13. Rudenko, L. G., Marunyak, Eu. O., & Golubtsov, O. G. et al. (2014). *Landscape Planning in Ukraine*. (L. G. Rudenko, Ed.). Kyiv. Referat. [In Ukrainian]. [Руденко, Л. Г., Маруняк, Є. О., & Голубцов, О. Г. та ін. (2014). *Ландшафтне планування в Україні*. (Л. Г. Руденко, Ред.). Київ. Реферат.]
14. Heiland, S. (2010). *Landschaftsplanung*. In D. Henckel, K. von Kuczowski, P. Lau, E. Pahl-Weber, & F. Stellmacher (Hrsg.), *Planen-Bauen-Umwelt. Ein Handbuch* (pp. 294–300). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
15. Jessel, B., & Tobias, K. (2002). *Ökologisch orientierte Planung. Eine Einführung in Theorien, Daten und Methoden*. Verlag Eugen Ulmer.
16. Kangas, J., & Store, R. (2003). Internet and teledemocracy in participatory planning of natural resources management. *Landscape and Urban Planning*, 62(2), 89–101.
17. von Haaren, C. (Hrsg.). (2004). *Landschaftsplanung* (mit Beitr. von C. Bittner). UTB; Ulmer.
18. Carrick, J., Bell, D., Fitzsimmons, C., Gray, T., & Stewart, G. (2023). Principles and practical criteria for effective participatory environmental planning and decision-making. *Journal of Environmental Planning and Management*, 66(14), 2854–2877. DOI: <https://doi.org/10.1080/09640568.2022.2086857>
19. Brown, G., & Raymond, C. (2007). The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment. *Appl. Geogr.*, 27.
20. Zhang, K. (2025). Recreational landscape perception and pro-environmental behavior: the mediating roles of place identity and pro-environmental behavioral spillover. *Front. Psychol.* 16: 1616154. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1616154>
21. Dupont, I., Antrop, M. & Van Eetvelde, V. (2015). Does landscape related expertise influence the visual perception of landscape photographs? Implications for participatory landscape planning and management. *Landscape and Urban Planning*, 141, 68–77.
22. Natori, Y., & Chenoweth, R. (2008). Differences in rural landscape perceptions and preferences between farmers and naturalists. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 250–267. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.002>
23. Kangas, J., & Store, R. (2003). Internet and teledemocracy in participatory planning of natural resources management. *Landscape and Urban Planning*, 62(2), 89–101.
24. Scott, A. (2003). Assessing Public Perception of Landscape: From Practice to Policy. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 5(2), 123–144. DOI: <https://doi.org/10.1080/1523908032000121193>
25. Baird, J., Dale, G., Holzer, J. M., Hutson, G., Ives C. D., & Plummer R. (2022). *The role of a nature-based program in fostering multiple connections to nature*. *Sustain. Sci.* 17. (Original work published 1899–1910). DOI: <https://doi.org/10.1007/s11625-022-01119-w>

26. Cebrián, G., & Junyent, M. (2015). Competencies in education for sustainable development: Exploring the student teachers' views. *Sustainability*, 7(3), 2768–2786. DOI: <https://doi.org/10.3390/su7032768>
27. Nielsen, H. N., Larsen, S. V., & Puibaraud, I. E. et al. (2023). *Strategic Environmental Assessment Curricula & Problem-Based Learning: A Sourcebook for Capacity Building*. Aalborg Universitetsforlag.
28. Borden, R. J. & Schettino, A. P. (1979). Determinants of environmentally responsible behavior. *J. Environ. Educ.* 10, 35–39. DOI: <https://doi.org/10.1080/00958964.1979.9941906>

Стаття надійшла до редакції 19.05.2026 р., прийнята до друку 26.06.2026 р.

Maruniak, Eu. O. ¹	 0000-0002-6743-6883	Lisovskyi, S. A. ¹	 0000-0002-0435-6405
Heiland, S. ²	 0000-0002-3264-8018	Palekha, Yu. M. ³	 0000-0001-5339-7943
Aylikova, G. V. ³	 0000-0002-2022-2837	Peresadko, V. A. ⁴	 0000-0002-2439-2788
Arndt, S. ²	 0009-0009-8523-1521	Farion, Yu. M. ¹	 0000-0001-8385-5394
Zaliubovska, O. V. ⁴	 0000-0003-4195-9114	Chekhniy V. M. ¹	 0000-0003-1430-9175
Kryshstop, T. V. ⁵			

¹ Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

² Technical University of Berlin, Berlin

³ Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kyiv

⁴ V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv

⁵ LLC "Ukrainian Scientific and Design Institute of Civil Engineering," Sofiivska Borshchahivka

Landscape and Spatial Planning in Ukraine: Perception and Implementation

UDC 911.3:502/504.05:711.4:712:378(477)(100)(045)

This article analyzes the current state and prospects of implementing landscape planning and strategic environmental assessment in Ukraine. It examines the relevance of greening the planning process in the context of European integration and the "European Green Deal" strategy. The paper notes that despite the emergence of the necessary legislative framework after 2014, the practical implementation of environmental principles faces significant barriers. The main research methods were SWOT analysis and a survey of two target groups: planning experts and students in relevant fields.

The results of the expert survey confirmed unanimous support for the integration of the environmental component, although its actual level in documentation is assessed as predominantly low. The authors identify the acute shortage of qualified personnel, limited financial resources of local communities, and a lack of up-to-date monitoring data as key obstacles. The analysis showed that environmental aspects are better integrated at the regional level, whereas at the local level they are often treated as a formality. A survey of students revealed general awareness of the concept of sustainable development, yet demonstrated gaps in understanding specific environmental assessment procedures. Respondents view professional education in environmental planning as a vital tool for post-war reconstruction and Ukraine's accession to the EU. The authors emphasize the urgent need to update curricula for architects, environmentalists, and geographers. Looking ahead, they propose the introduction of a standalone interdisciplinary program in "Environmental Planning," which will facilitate the successful transformation of spatial planning processes in Ukraine and bring them into line with European standards.

Keywords: landscape planning, spatial planning, strategic environmental assessment, educational programs, Ukraine.

For citation:

Maruniak, Eu. O., Heiland, S., Aylikova, G. V., Arndt, S., Zaliubovska, O. V., Kryshstop, T. V., Lisovskyi, S. A., Palekha, Yu. M., Peresadko, V. A., Farion, Yu. M., & Chekhniy, V. M. (2026). Landscape and Spatial Planning in Ukraine: Perception and Implementation. *Ukrainian Geographical Journal*. (2). 3–12. [In Ukrainian] DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2026.02.003>

Copyright © 2026 Publishing House *Akademperyodyka* of the National Academy of Sciences of Ukraine.

The article is published under the open access license CC BY-NC-ND license

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>